

<https://helda.helsinki.fi>

Kauppiasperhettä koskevia asiakirjoja Sipparista

Alstola, Tero

Suomen eksegeettinen seura
2020

Alstola , T 2020 , Kauppiasperhettä koskevia asiakirjoja Sipparista . julkaisussa J
Töyräänvuori & K Valkama (toim) , Tekstejä babylonialais- ja persialaisajan Lähi-idästä .
Suomen eksegeettisen seuran julkaisuja , Nro 119 , Suomen eksegeettinen seura , Helsinki ,
Sivut 100-106 .

<http://hdl.handle.net/10138/335559>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

TERO ALSTOLA

Kauppiasperhettä koskevia asiakirjoja Sipparista

Johdanto

Vaikka pääosa juudalaisista työskenteli Babyioniassa pienviljelijöinä, pakkosiirtolaisten sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa oli suuria eroja. Hyvä esimerkki tästä ovat juudalaisen Arihin jälkeläiset, jotka toimivat kuninkaan kauppiaina Sipparin kaupungissa Pohjois-Babyloniassa. Sippar oli tärkeä kaupan keskus Eufraatin varrella, ja sen satamassa työskenteli monikulttuurinen kauppiasyhteisö. Arihin perheeseen liittyy kaikkiaan kuusi asiakirjaa, jotka on kirjoitettu vuosina 546–503 eaa. Kolme varhaisinta asiakirjaa on kirjoitettu Babylonian viimeisen kuninkaan Nabunaidin hallituskaudella, kun taas kolme myöhempää tekstiä on peräisin ajalta, jolloin Babylonia kuului Persian valtakuntaan.

Kahta Arihin poikaa kutsutaan teksteissä kuninkaan kauppiaksi. Nimike tunnetaan myös muista babylonialaisista asiakirjoista, ja sillä viitataan valtion palveluksessa työskennelleisiin ammattikauppiaisiin. Talouselämä ja valtionhallinto olivat Babyioniassa avoimia myös ulkomaalaistaustaisille henkilöille, joita toimi verrattain paljon niiden palveluksessa. Tässä mielessä Arihin perhe ei ollut ainutlaatuinen tapaus vaan tärkeä esimerkki laajemmasta ilmiöstä. Kolme säilynyttä asiakirjaa liittyy Arihin poikien liiketoimiin auringonjumalan temppelin Ebabbarin ja sen edustajien kanssa. Niistä käy ilmi, että perhe kävi kauppaa kullalla, joka oli tuontitavaraa Babyloniaan. Näin ollen on mahdollista, että perheen jäsenet suorittivat kauppamatkoja myös Babylonian ulkopuolelle.

Kaksi avioliittosopimusta ja vuokrasopimus osoittavat, että Arihin perhe oli hyvin kotoutunut Sipparin kauppiasyhteisöön ja että perheen lähipiiriin kuului useita syntyperäisiä babylonialaisia. Arihin pojantytär Kaššaja avioitui babylonialaiseen yläluokkaan kuuluneen miehen kanssa, ja useiden asiakirjoissa esiintyvien henkilöiden tiedetään itsekin harjoittaneen kaupankäyntiä. Arihin perheen käyttämät nimet kertovat babylonialaisen kulttuurin omaksumisesta: Arih itse antoi pojilleen niin juudalaisia kuin babylonialaisia nimiä, mutta Arihin lastenlasten nimet olivat kaikki babylonialaisia, ja ne viittaavat useisiin babylonialaisiin juma-luuksiin.

Kuudesta Arihin perhettä koskevasta tekstistä on alla käännetty kaksi. Niistä ensimmäinen on kultakauppaa koskeva kuitti, jossa myyjänä toimii Arihin poika Hoosea. Toinen teksti on Hoosean tyttären Kaššajan avioliittosopimus.

AJOITUS: 546–503 eaa.

KIELI: Babylonia (akkadi)

KIRJOITUSMATERIAALI: Savitaulut

LÖYTÖPAIKKA: Sippar (Tell Abu Habbah), Irak

NYKYINEN SIJAINTI: British Museum, Lontoo

EDITIO: Bloch 2014. Tekstien numerot viittaavat Blochin editioon.

Kuitti kullan myynnistä (nro 5)

Kolme tekstiä valottaa Arihin perheen liiketoimia Sipparissa sijainneen auringonjumalan temppelin Ebabbarin kanssa. Niistä kaksi liittyy kullin myymiseen temppelille, kun taas kolmas lienee viljakauppaa koskeva velkakirja. Mikään teksteistä ei ole säilynyt kokonaisuudessaan, mutta tekstityypit ovat yleisiä, mikä helpottaa rikkonaisten asiakirjojen tulkintaa. Tässä suomennettu teksti on parhaiten säilynyt ja aiheeltaan mielenkiintoinen, sillä se liittyy kullin myyntiin. Hopea oli yleinen vaihdon väline 500-luvun Babyloniassa, mutta kultaa käytettiin vain ylellisyys- ja kulttiesineiden valmistamiseen. Kulta oli tuontitavaraa, jonka myynnistä vastasivat ammattikauppiat.

Hoosea, Arihin poika, myi asiakirjan mukaan 42 sekeliä eli noin 350 grammaa kultaa anonyymille ostajalle. Kauppa oli kooltaan huomattava, koska kullasta maksettu hopeasumma vastasi työmiehen usean vuoden palkkaa. Vaikka ostajaa ei ole kuitissa mainittu, asiakirjan sisällön ja savitaulun löytökontekstin perusteella voidaan päätellä, että kullan hankki Ebabbar-temppele. Kuitti lienee laadittu temppelein hallinnon käyttöön: siitä puuttuu todistajalista, ja siinä eritellään huolellisesti ne lähteet, joista kauppaan käytetty hopea on peräisin. Hopean toimitamiseen osallistuneita henkilöitä ei tunneta muista lähteistä.

Käännös

¹Yksi mina hopeaa varasto[sta...].

²Sata kor-mittaa taa[teleita varastosta] ³Kinan, [...]n pojan, kädestä

⁴kolmen hopeaminan arvosta [...].

⁵Kymmenen sekeliä, Ana-[...]n talon vuokra [...],

⁶20 sekeliä, Šamaš-iddinin talon vuokra,

⁷[yksi] mina kuusi sekeliä hopeaa Bakuan kädestä,

⁸[yht]eensä yksi mina 36 sekeliä hopeaa,

Alareuna:

⁹talojen [vuok]rat Bakuan kädestä.

Kääntöpuoli:

¹⁰[Viisi] minaa 36 sekeliä hopeaa ¹¹42 sekelis[tä] kultaa on 1:8-vaihtosuhteen mukaan ¹²annettu ja maksettu Hoosealle, ¹³Arihin pojalle.

¹⁴Toisen kuukauden kolmantenäkymmenentenä päivänä ¹⁵Nabunaidin, Ba[bylonin] kuninkaan, kahdentenatoista vuonna.

Huomioita

² **taa[teleita varastosta]:** Tämä on rikkonaisen tekstikohdan todennäköisin lukutapa.

⁶ **20 sekeliä:** Kirjaimellisesti ” $\frac{1}{3}$ sekeliä”, mikä on yleinen tapa viitata $\frac{1}{3}$ minaan eli 20 sekeliin. Summa rivillä 8 vahvistaa tämän lukutavan.

- ¹⁰⁻¹¹Näiden rivien tekstiä on korjattu ja ennallistettu yksinkertaisten laskutoimitusten perusteella. Luku viisi rivillä 10 on täydennetty edeltävien rivien summana. Rivillä 11 savitaulussa lukee ”52 sekeli[tä] kultaa”, vaikka määrän tulisi olla 42 sekeliä vaihtosuhteen ollessa 1:8. Kirjuri lienee sekoittanut kaksi samankaltaista nuolenpäämerkkiä, jotka tarkoittavat lukuja $\frac{2}{3}$ (minaa eli 40 sekeliä) ja $\frac{5}{6}$ (minaa eli 50 sekeliä).
- ¹² **Hoosealle:** Babylonian ääntämis- ja oikeinkirjoitustapojen johdosta nimi Hoosea on kirjoitettu tässä ja muissa asiakirjoissa muodossa ”Amuše”.
- ¹⁴⁻¹⁵Asiakirja on kirjoitettu toukokuussa vuonna 544 eaa.

Avioliittosopimus (nro 1)

Arihin pojantytär Kaššaja avioitui Guzanu-nimisen babylonialaismiehen kanssa. Guzanun käyttämästä sukunimestä Ararru voidaan päätellä, että hän kuului babylonialaiseen yläluokkaan. Avioliiton ehdot on kirjattu kahteen sopimustekstiin, jotka on kirjoitettu kuukauden välein vuonna 534 eaa. Kahden sopimuksen teksteissä ei ole merkittäviä eroja, joskin Kaššajan veli, joka luovutti sisarensa avioliittoon ensimmäisessä sopimuksessa, näyttäisi puuttuvan toisesta sopimuksesta. Jollei veljen poissaolo kieli riidasta ja aiemman sopimuksen mitätöinnistä, syy uuden avioliittosopimuksen laadintaan jää epäselväksi.

Asiakirja noudattaa muiden babylonialaisten avioliittosopimusten kaavaa. Sen aluksi sulhanen esittää pyynnön morsiamen perheenjäsenille, tässä tapauksessa veljelle ja äidille. Kaššajan isä Hoosea oli todennäköisesti kuollut, ellei hän ollut poissa Sipparista sopimusten laatimisaikaan. Seuraavaksi Kaššajan äidin ja veljen kerrotaan hyväksyneen pyynnön, minkä jälkeen sopimuksessa määritellään avioliiton ehdot. Vaimoa rangaistaan aviorikoksesta kuolemalla, kun taas ensimmäisestä vaimostaan eroava ja toisen vaimon ottava mies joutuu maksamaan ensimmäiselle vaimolleen valtavan korvauksen ja päästämään tämän palaamaan lapsuudenkotiinsa. Nämä ehdot olivat yleiset avioliitoissa, joissa morsian ei kuulunut babylonialaiseen yläluokkaan.

Sopimuksessa määritellään myös myötäjäiset, jotka siirtyivät morsiamen mukana sulhasen talouteen. Ne paljastavat, että Kaššajan perheellä oli ainakin jonkin verran varallisuutta. Myötäjäisten koko ei kuitenkaan yksiselitteisesti kerro morsiamen perheen taloudellisesta tilanteesta, koska avioliiton kautta perheet pääsivät hyötymään toistensa suhdeverkostoista ja yhteiskunnallisesta asemasta. Toisinaan varakkaat ja vaikutusvaltaiset perheet onnistuivat naittamaan tyttäriään pienin myötäjäisin. Sopimusteksti päättyy kiroukseen, joka on yleisen tavan mukaan kirjoitettu babylonialaisten jumalien Mardukin, Sarpanitun ja Nabun nimiin.

Käännös

¹Guzanu, Kiribtun poika, Ararrun jälkeläinen, ²puhui omasta tahdostaan Bel-uballitille, ³Hoosean pojalle, ja Gudadaditulle, ⁴tämän äidille, näin sanoen: ”Antakaa minulle avioon Kaššaja, ⁵naimaton tyttärenne. ⁶Hänestä tulkoon vaimo.”

⁷Bel-uballit ja hänen äitinsä Gudadaditu ⁸kuulivat häntä ja antoivat naimattoman tyttärensä Kaššajan ⁹hänelle avioon.

¹⁰Sinä päivänä, jona Kaššaja löydetään toisen miehen kanssa, ¹¹hänet surmattakoon rautatkarilla.

¹²Sinä päivänä, jona Guzanu vapauttaa Kaššajan ¹³ja ottaa toisen vaimon hänen tilalleen, ¹⁴Guzanu antakoon Kaššajalle kuusi minaa hopeaa, ¹⁵ja Kaššaja menköön isänsä taloon.

Bel-uballit ¹⁶ja Gudadaditu antoivat omasta tahdostaan ¹⁷koruja 20 sekelin edestä, yhden sekelin painoiset kultakorvakorut, ¹⁸yhden akkadilaisen sängyn, viisi tuolia, ¹⁹pöydän, pikarin ja pronssilautasen ²⁰myötäjäisiksi tyttärensä Kaššajan kanssa ²¹Guzanulle, Kiribtun pojalle,

Alareuna:

²²Ararrun jälkeläiselle.

Kääntöpuoli:

²⁴Marduk ja Sarpanitu julistakoot tuhon ²³sille, joka muuttaa tätä sopimusta. ²⁵Nabu, Esaggilin kirjuri, ²⁶lyhentäköön hänen pitkiä päiviään.

^{27–41} *Todistajat ja kirjuri.*

⁴²[Sippar], kolmannen kuukauden yhdenentoista päivänä ⁴³[Kyyroksen], Babylonin ja maiden kuninkaan, viidentenä vuonna.

Huomioita

- ¹ **Guzanu, Kiribtun poika, Ararrun jälkeläinen:** Babylonialaisissa asiakirjoissa mainitaan tavallisesti henkilön ja hänen isänsä nimi, mutta tietyt kaupunkien ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvat perheet ilmoittivat myös, kenen jälkeläisiä he olivat.
- ² **omasta tahdostaan:** Kirjaimellisesti ”sydämensä ilosta”. Tämä on vakiolauseke monissa babylonialaisissa sopimuksissa, ja se osoittaa sopijaosapuolen toimivan juridisesta näkökulmasta vapaaehtoisesti. Sulhasen perhe saattoi olla lausekkeesta huolimatta keskeisessä roolissa avioliiton järjestämisessä.
- ⁵ **naimaton:** Sanan *nu’artu* tai *nârtu* merkitys saattaa olla myös ’neitsyt’.
- ¹² **vapauttaa:** Tarkoittaa avioeron ottamista. Avioero oli Babyloniassa 500-luvulla eaa. miehen oikeus.
- ¹⁸ **akkadilaisen sängyn:** Tällainen sänky mainitaan myös muutamassa muussa babylonialaisessa tekstissä, mutta sen ulkonäöstä ei ole tietoa. Termillä ”akkadilainen” viitattiin Babyloniaan, joten akkadilainen sänky osana myötäjäisiä saattoi olla keino alleviivata juudalaisperheen kotoutumista babylonialaiseen yhteiskuntaan.
- ²⁴ **Marduk ja Sarpanitu:** Marduk oli Babylonian ylin jumaluus ja Sarpanitu hänen puolisonsa.
- ²⁵ **Nabu, Esaggilin kirjuri:** Nabu oli Mardukin poika, kirjureiden ja kirjoitustaidon jumala. Esaggil oli Mardukin temppeli Babylonin kaupungissa.
- ^{42–43} Asiakirja on kirjoitettu kesäkuussa vuonna 534 eaa.
- ⁴³ **Babylonin ja maiden kuninkaan:** Uusbabylonialaisen dynastian kuninkaista käytettiin yksinkertaista arvonimeä ”Babylonin kuningas”. Persian kuninkaista käytettiin ensin arvonimeä ”Babylonin ja maiden kuningas”, mutta myöhemmin arvonimi alkoi vakiintua lyhyempään muotoon ”maiden kuningas”.

Kirjallisuutta

Abraham, Kathleen

- 2015 "Negotiating Marriage in Multicultural Babylonia. An Example from the Judean Community in Āl-Yāhūdu." *Exile and Return: The Babylonian Context*. Eds. J. Stökl & C. Waerzeggers. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 478. Berliini: De Gruyter, 33–57.

Alstola, Tero

- 2017 "Judean Merchants in Babylonia and Their Participation in Long-Distance Trade." *Die Welt des Orients* 47, 25–51.

Bloch, Yigal

- 2014 "Judeans in Sippar and Susa during the First Century of the Babylonian Exile: Assimilation and Perseverance under Neo-Babylonian and Achaemenid Rule." *Journal of Ancient Near Eastern History* 1, 119–172.

Jursa, Michael

- 2007 "Eine Familie von Königskaufleuten jüdischer Herkunft." *Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires* 2007(2), 23.

Roth, Martha T.

- 1989 *Babylonian Marriage Agreements: 7th–3rd Centuries B.C.* Alter Orient und Altes Testament 222. Kevelaer: Butzon & Bercker; Neukirchen-Vluyn: Neukirchener.